

Priloga

Logaške NOVICE

Sindikatovih svobodnih 40 let

skovšek. Konferenca je omogočila obnovo dejavnosti in organiziranja sindikalnega članstva na že osvobojenem ozemlju, medtem ko so v Sloveniji razmere zaradi vojnega stanja bile drugačne (delovanje odborov DE).

Z osvoboditvijo Slovenije, maja 1945, je v Ljubljani začel z delom začasni glavni odbor ESZDNJ za Slovenijo. Prve naloge, ki jih je prevzel, so bile v utrditvi lastne organizacije in usmeritvi vseh moči na obnovo dežele in proizvodnje. Po vsej Sloveniji so še maja 1945 bila velika zborovanja delavstva.

V tem prvem povojnem letu je sindikalna organizacija, v okviru OF in v sodelovanju z ljudsko oblastjo, pomagala pri reševanju številnih in perečih socialnih problemov na terenu (sirote, invalidi, družine padlih), problemov preskrbe in zlasti vrste vprašanj s področja delovnih razmerij, posredovanja dela, prevzema ustanov in podjetij. V podjetjih so ustanavljali podružnice, na organizacijskih konferencah širom Slovenije pa so volili nova tajništva strokovnih zvez.

Tako je na koncu leta 1945 v Sloveniji delovalo že 1027 podružnic, 24 tajništev strokovnih zvez in od 140.000 zaposlenih je bilo 67 % sindikalno organiziranih.

Prvi kongres slovenskih sindikatov je bil že septembra 1945. Kongres je imel svoje praznično obeležje, zaradi splošnega navdušenja nad težko pričakovano svobodo, je pa tudi delovno obravnaval vsa vprašanja tedanjega sindikalnega gibanja: stanje organizacije, politične in gospodarske naloge na področju obnove, prizadevanja za večjo produktivnost dela, mezno politiko, socialna vprašanja, kulturnoprosvetno delo in telesno vzgojo. Sprejel je pravila organizacije ESZDNJ za Slovenijo. Z izvolitvijo delavskih zapupnikov (ki so takrat še imeli svojo vlogo v lastniško mešani gospodarski strukturi, ker še ni bila izvedena nacionalizacija) in s prvimi sindikalnimi občnimi zbori v začetku leta 1946 so

bile večinoma zaključene začetne organizacijske težave pri sindikatih.

Z letom 1946 so prišle v ospredje politične naloge in vloga sindikatov kot najširše organizacije delavskega razreda, na kateri naj sloni razvoj socialistične družbe. KPS je v tem času jasno izrazila svojo koncepcijo, da OF predstavlja slovenski narod, da pa je to obenem in predvsem razredna organizacija, zveza delavcev, kmetov in delovne inteligence z revolucionarno vsebino in da morajo sindikati postati jedro OF. Takrat so sindikati začeli organizirati prva širša tekmovanja med tovarnami, ustanavljati kulturno-prosvetna društva in se posvečati izobraževanju članstva ter tolmačenju novih ukrepov s področja gospodarske ureditve države. V letu 1946 so se namreč začele sistemske priprave na petletni gospodarski načrt, centraliziran je bil gospodarski sistem, postavljeni pogoji za direktivno, načrtno usmerjanje družbenega razvoja, izvedena je bila nacionalizacija.

Osnovni cilji in metode izvajanja petletnega gospodarskega načrta v Sloveniji, sprejetega leta 1947, so večinoma znani. Znano je tudi, da se je hitro dvigalo število zaposlenih, leta 1953 znaša to 348.508, od tega je več kot polovica zaposlenih v gospodarstvu. Težišče plana je bilo na izgraditvi bazične industrije in energetskega sistema v Jugoslaviji, na t.i. kapitalni izgradnji in spremembi gospodarske strukture v korist neagrarnih panog. Delež zaposlenih v Sloveniji je leta 1947 znašal 16,2 % in je v naslednjih letih ves čas rasel. Leta 1950 je znašal 20,8 % in neenakomerno zrastle na 36,2 % leta 1974, ko imamo v Sloveniji že 654.000 zaposlenih.

V času petletke je sindikalno gibanje spodbujalo k večji produktivnosti, obenem pa so sindikati redno in sistematično vodili evidenco in poročali o izvajanju planskih nalog. Organizirali so različna tekmovanja, pospeševali racionalizacije, inovatorstvo in udarništvo. Svoji dobro orga-

nizirani akciji so sindikati pripisovali npr. dvig produktivnosti dela v nov. in dec. leta 1947 (kar 50 %). Tega leta je slovenska republiška industrija presegla svoj letni plan in proglašenih je bilo 6972 udarnikov.

Drugi kongres Zveze sindikatov Slovenije (takrat se je že uveljavil naziv Zveza sindikatov Jugoslavije), od 27. do 29. maja 1949, je obravnaval vsa področja sindikalnega dela, zlasti pa izvajanje petletnega načrta. Posebej je poudaril svojo zavzetost za nadaljnjo graditev socializma v Jugoslaviji pod vodstvom Partije in Tita in obsodil napade IB. Delegati so na njem poročali o svojem delu in problemih kolektivov ter izvolili nov glavni odbor ZSS na čelu z Jankom Rudolfom.

Velika prelomnica v družbenem življenju Jugoslavije in Slovenije po osvoboditvi – opredelitev za samoupravni socialistični sistem in volitve prvih delavskih svetov leta 1950 – je vplivala tudi na delovanje in vlogo sindikatov v naši družbi. Začetek petdesetih let je bil še poln naporov za doseg ciljev petletke, obenem pa sta bila uvedena nov gospodarski in plačilni sistem. Sindikati so se angažirali pri oblikovanju, tolmačenju in izvajanju v podjetjih. Poleg tega so bile sindikalne organizacije zadolžene za izvedbo volitev v prve delavske svete leta 1950 in za nudenje pomoči pri njihovem delu in uveljavljanju. Leta 1952 je prišlo v ZSS do organizacijskih sprememb. Nekaj strokovnih zvez je bilo ukinjenih nekaj ustanovljenih, tako da jih je bilo skupaj 20. Tem so se pridružila še nekatera društva (društvo profesorjev, likovnih umetnikov, novinarjev in druga). Takrat je bilo v Sloveniji 241.564 zaposlenih in od teh jih je bilo v sindikate včlanjenih 218.733.

Osrednja tema 3. kongresa ZSS, od 24. do 26. maja 1953, je bila vloga sindikatov pri razvoju družbenega samoupravljanja. Presežena je bila dilema, da je uvedba delavskih svetov pomenila konec vloge sindikata. Zveza sindikatov Slovenije pa je postala kolektivni član SZDL. Leta 1955 so se sindikati tudi organizacijsko prilagodili novemu komunalnemu sistemu in ustanovili občinske sindikalne svete, še naprej pa je veljala organizacija po strokah. Sprejet je bil nov način dela, namesto kongresov so delo sindikatov obravnavali občni zbori republiškega sveta ZSS. Ta način dela je ostal v veljavi vse do leta 1974. V tem času se je zvrstilo 7 občnih zborov.

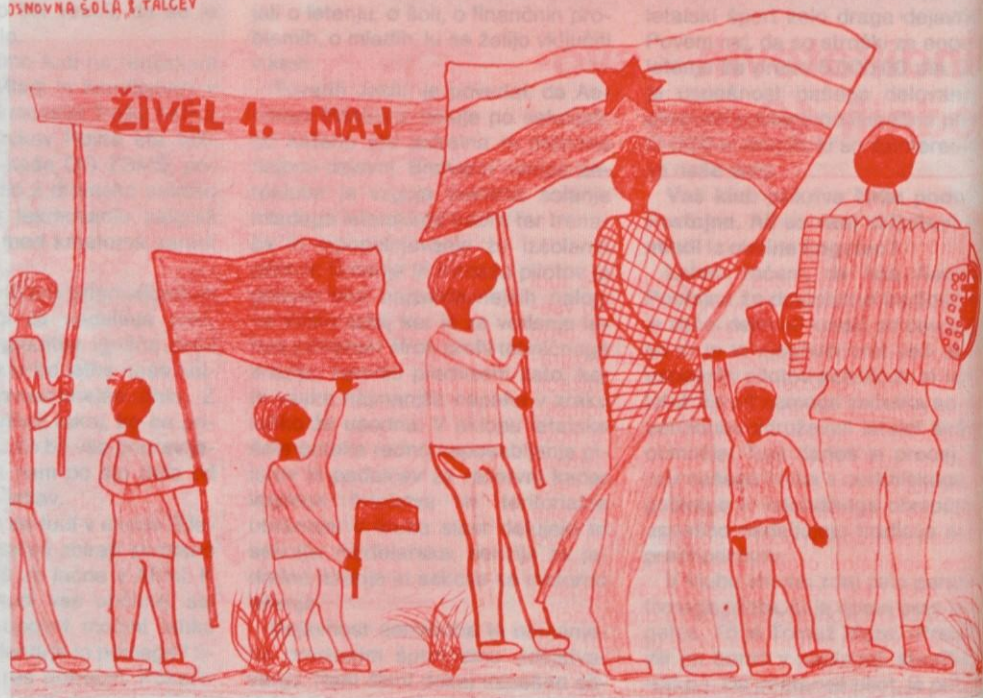
Prvi je bil 6. februarja 1956. Na njem so razpravljali o uveljavljanju novega gospodarskega sistema, o vprašanjih političnega, prosvetnega in vzgojnega dela ter nagajevanja. Naslednji zbor, 22. in 23. februarja 1957 v Mariboru, je sklenil posvetiti pozornost sindikatov predvsem vprašanjem življenjske ravni, produktivnosti dela, samoupravljanja ter izobraževanja odraslih. Istočasno so se sindikati v Sloveniji vključili na prvi kongres delavskega sveta, ki je bil junija istega leta. Takrat je bilo v Sloveniji že 2683 sindikalnih podružnic in od 399.106 zaposlenih jih je bilo 73,4 % organiziranih v sindikatih. V času 3. občnega zbora, 30. junija 1958, in četrtega, 4. in 5. novembra 1959, je bilo delo sindikatov, poleg vseh že omenjenih dejavnosti, usmerjeno predvsem v razvoj samoupravljanja, storilnosti dela in nagajevanja. Sledil jima je občni zbor 5. januarja 1962, na katerem so podrobno pretresali celotni gospodarski razvoj Slovenije. 6. občni zbor je bil aprila 1964, v naslednjem letu pa se je po sprejetju gospodarske in družbene reforme večina aktivnosti ZSS usmerila v le-to. Vprašanjem izvajanja reforme in razvijanja samoupravne zavesti proizvajalcev je bilo delo sindikatov posvečeno tudi v času 7. občnega zbora (7. februarja 1968). Naslednji občni zbor oziroma kongres ZSS naj bi bil leta 1982, vendar je bil zaradi takratnih družbenopolitičnih razmer odložen.

Osmi kongres ZSS je bil 7. in 8. novembra 1974 v Celju. Na njem je bil dokončno izobliko-

van statut. Delo tega kongresa je teklo v 4 komisijah: za nadaljnji razvoj samoupravljanja, za dohodek in delitev dohodka, za družbeni standard in socialno varnost ter za organiziranost in razvoj sindikatov. Osrednja tema naslednjega, devetega kongresa ZSS, ki je bil od 25. do 26. oktobra 1978 v Mariboru, je bila vloga in naloge sindikatov pri uveljavljanju socialističnega samoupravljanja. Poudarjeno je bilo, da moramo delavcu zagotoviti predvidujočo vlogo pri razporejanju dohodka in krepitvi samoupravljanja v političnem življenju.

Ta kratek oris dela Zveze sindikatov Slovenije

ALES GOSAR 5.47
35. NOVNA ŠOLA 8. TALGEV

Zgodilo se je zadnjih 100 naših »delavskih« let (na letnico »pet«)

1885:

15. november

V Beljaku je bilo ustanovljeno Splošno delavsko društvo, ki ga je vodil Wilhelm Schatzmayr. Predstavlja začetek obnove delavskih društev na Koroškem po več kot desetletnem premoru, ki ga je povzročilo veliko preganjanje. 16. oktobra 1887 je ustanovljeno podobno društvo v Celovcu.

27. decembra

V Celovcu je bilo zborovanje anarhistično usmerjenih delavcev, ki se mu je odzvalo okrog 500 udeležencev.

1895:

1. maj:

Prvomajske proslave v Dubrovniku in Splitu. V Šidu in okolici so zaprli 1000 udeležencev proslave in socialističnih agitacij.

3. – 4. november

V Zagrebu je bil prvi kongres Socialdemokratske stranke Hrvatske in Slavonije, ki se ga je udeležilo 60 delegatov. Ivan Ancel je bil izbran kot delegat za kongres II. internacionale v Londonu.

po vojni, nam lahko le pripomore k razmišljanju razvoju te družbenopolitične organizacije.

Sindikalna organizacija praznuje letos obletnico. To je pomembna obletnica delovanja organiziranega slovenskega in jugoslovanskega delavstva v novih, svobodnih razmerah. Si pojmujemo je sindikalno gibanje eden nosilec borbe za pravičnejšo, boljšo in svobodno družbo. Težnje za tem pa obstajajo, kar obstaja vedno, zato je to le eden od pomembnih mejnikov zgodovine, ki ni in ne bo zadnji na poti v trištirni dan, »KO ROJAK PROST BO VSAK, VRAG LE SOSED BO MEJAK!«.

1905:

V Trstu so mladi socialisti slovenske narodnosti ustanovili socialistično kulturno društvo Ljudski oder. Delovanje Ljudskega odra je obsegalo izredno široko prosvetno delo. Tu so prevajali tržaškemu proletariatu Ivan Cankar, Helmut Tuma, Anton Dermota, Ivan Prijatelj, Zofka Koder, Dragotin Lončar, Albin Prepeluh, Etbin Stan, Lavo Čermelj in drugi.

24. september

Po vsej Štajerski so bili veliki shodi za splošno volilno pravico, največji na slovenskem štajerskem je bil v Mariboru.

28. november

V Trstu je za volilno reformo – za splošno enako in neposredno volilno pravico pod vodstvom revolucije v Rusiji, predvsem pa po navodilih konference vseh avstrijskih socialdemokratskih strank na Dunaju oktobra 1905 – demonstriralo 40.000 italijanskih in slovenskih demonstrantov. S parolo: »Naj živi proletarska revolucija, naj živi socializem«, so demonstrirali pri ruskim konzulatom, kjer so pobili vse šipe. Demonstracije so bile tudi v Ljubljani, Idriji in Trzinu.

V Beljaku je bila velika demonstracija, v kateri so delavci (nad 4000) zahtevali uvedbo splošne volilne pravice.

To je bilo zadnje zborovanje na Koroškem, je bilo v okviru velike kompanje socialdemokracije po vsej Avstriji. Že prej so bili shodi v Vinkovcu, Borovljah, Pliberku, Lešah, Prevaljah in Celovcu.

1. december

V Trstu je bilo ustanovljeno jugoslovansko društvo, ki naj bi organiziralo slovenski proletari v Trstu, Istri, Goriški, Kranjski in Štajerski.

1915

7. julij

V Nišu je bil objavljen Manifest delavskemu razredu in narodom na Balkanu, ki obsoja vojno in se zavzema za socializem.

19. – 21. julij

V Bukarešti je bila 2. balkanska socialdemokratska konferenca, na kateri je bila osnovana Balkanska delavska socialdemokratska federacija kot zveza balkanskih socialdemokratskih strank.

1925:

8. februar:

Na parlamentarnih volitvah je KSJ za Slovenijo zbrala na svoji listi 5358 glasov in ostala brez poslancev. Obe socialistični stranki v Sloveniji sta zbrali 7239 glasov in tudi nista dobili mandata.

22. marec

V Celju je bil kongres Unije slovenskih rudarjev, kjer so sklenili, da se bodo združili v enotni strokovni organizaciji Zvezi rudarjev Jugoslavije.

14. junij

Po vseh industrijskih središčih v Sloveniji so bili protestni shodi, ki so jih organizirale združene strokovne organizacije proti obdavčevanju in proti socialni in politični reakciji v Jugoslaviji.

24. – 25. oktober

V Ljubljani je bil kongres Zedinjenja železničarjev Jugoslavije, ki je združil slovenske železničarje z reformističnimi sindikati.

December

V Ljubljani je začela izhajati »Delavska politika«, glasilo Socialistične stranke Jugoslavije za Slovenijo. Urednik je bil Rudolf Golouh, pozneje pa Josip Olšak in Viktor Eržen. Izhajala je tudi še po razpustu SSJ 1929, ves čas do druge svetovne vojne. Sprva je bila dnevnik, nato je izhajala dvakrat tedensko.

26. – 27. december

V Ljubljani je bila pokrajinska strokovna konferenca, imenovana tudi »Tivolski kongres zedinjenja«, kjer so ustanovili enotno URSSJ za Slovenijo.

Udeležilo se je 89 delegatov. Od vidnih komunistov so to združitev podprli Ciril Štukelj, Alojz Sedej in Ivan Makuc.

1935:

Januar

Policija je aretirala 56 oseb iz Trsta in Gradišanskega zaradi pripadnosti ilegalni »Komunistični stranki«, organiziranja delavskih protestov v tržaških tovarnah, propagande in zbiranja »rešene pomoči«. Fašistično posebno sodišče je 2. in 27. marca 1936 obsodilo 31 oseb na leto in pol do 12 let zapor.

7. julij

V Celju je bil »Zlet Svobode«, ki se ga je udeležilo okrog 10.000 udeležencev. Pripravila ga je centrala »Svobode« s predsednikom prof. Bogom Terljem na čelu.

Množica je vzklikala revolucionarna gesla, zahtevajoč predvsem enotnost delavskega razreda, boj proti vojni in fašizmu, priznanje Sovjetske zveze in pritrjevala Francu Leskošku, predsedniku »Strokovne komisije Slovenije« in članu CK KPJ, ki je nastopil z najbolj revolucionarnim govorom.

Zborovanje je preraslo v izrazito politično manifestacijo. Z odločbo 13. julija 1935 je banska uprava centralo »Svobode« z vsemi podružnicami v Sloveniji z obrazložitvijo, da je zborovanje v Celju zavzelo »protidržavni in komunistični značaj«, razpustila. Že v noči po zletu je policija aretirala nekaj udeležencev zborovanja. Namesto razpuščene »Svobode«, pa je bilo 29. marca 1936 v Sloveniji ustanovljeno delavsko kulturno društvo »Vzajemnost«.

12. – 20. julij

Potekala je stavka jeseniških železarjev, ki je zajela okoli 2000 delavcev. Bila je najbolj revolucionarna v tem letu. Stavka je izbruhnila najprej v obratu Javornik, ko so 12. julija delavci zasedli tovarniške obrate. Tri dni pozneje pa so se jim pridružili še železarji v obratu Sava na Jesenicah.

17. avgust – 14. oktober

V Bonačevi tovarni na Količevem pri Domžalah je bila velika stavka papirniškega delavstva. Stavka, ki je trajala 59 dni, je 230-članskemu kolektivu prinesla popolno zmago.

19. avgust

V Celovcu je bil proces proti štirim slovenskim komunistom iz Železne Kaple (Eisenkappel) in okolice. Obtoženi so bili Franc Haderlip, Karl Prušnik, Johan Šlef in Valentin Kordež.

Iz procesnega gradiva izvemo, da je Prušnik širil komunistične letake po okolici Železne Kaple. Pri njem so našli tudi 80 izvodov skupnega slovenskega glasila KP Jugoslavije in Italije Delo.

Skupaj s Haderlapom je bil Prušnik obtožen poskusa izdajanja slovenskega lista Kam. List je bil tik pred izidom, vendar je avstrijska policija prehitela izid.

Obtoženi so bili obsojeni na pet let težke ječe.

Avgust

Slovinci iz Julijske krajine, mobilizirani za vojno v Etiopiji, so ob odhodu v Afriko skupno s svojci začeli z demonstracijami proti vojni. Demonstrirali so z vzkliki, transparenti in petjem slovenskih pesmi ter se spopadli s fašisti. Okrog 500 mobiliziranih je zbežalo v Jugoslavijo. To je bil prvi množični javni nastop proti fašističnemu režimu in vojni.

8. oktober

V Ljubljani je izšel štirinajstdnevnik Delavski obzorik, legalni list KP, namenjen predvsem delavcem. V času izhajanja, do prepovedi 30. junija 1936, je v največji meri naglašal potrebo po akcijski enotnosti. List so urejali Franc Leskošek, Rudi Rojc in Tone Čufar.

23. januar

V Beogradu je bila državna konferenca Enotnih delavskih in nameščenskih sindikatov Jugoslavije. Izvolila je glavni odbor sindikatov, (predsednik Duro Salaj), sprejela sklep o izdajanju glasila »Rad« in izvolila delegacijo za mednarodno sindikalno konferenco v Londonu.

1945:

1. maj

Enote 9. korpusa so začele boje za osvoboditev Gorice. Škofjeloški odred je prodiral v Gorico s severovzhoda čez Solkan, Prešernova brigada pa z jugovzhoda čez Šempeter.

Okrog 250 četnikov se je utrdilo na železniški postaji in so se od tam umaknili pozno ponoči. Tretji bataljon Prešernove brigade je zavzel go-

riški grad. Tretji motorizirani gorski divizion artilerijske brigade 4. armade je s položajev pri Štandrežu od šestih zjutraj obstreljeval Kalvarijo in Ločnik. V dopoldanskih urah je divizion s pehoto 9. korpusa vdrl v Gorico, tri ure pred prihodom zaveznikov. Naslednji dan opoldne so v osvobojeno Gorico prispeli zavezniški tanki.

Devetindvajseta divizija je ponoči osvobodila Pостоjno in nadaljevala pohod proti Ljubljani. Trinajsta brigada je 3. maja osvobodila Rakek in Ivanje selo. Zahodno od nje je 11. brigada osvobodila Planino. Četrtega maja pa je divizija v celotnem boju strla sovražnikov odpor na bivši jugoslovansko-italijanski meji pri Kalcah.

3. maj

Vrhovni komandant JA, maršal Josip Broz –Tito je poslal protestno noto britanskemu feldmaršalu Haroldu Alexandru zaradi prihoda zavezniških sil v Trst, Gorico in Tržič, ki jih je osvobodila JA.

5. maj

Predsedstvo Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta je na svoji seji v Ajdovščini imenovalo prvo slovensko vlado. Predsednik vlade je postal Boris Kidrič, podpredsednik dr. Marijan Breclj.

15. maj

Enote 3. jugoslovanske armade in 14. divizije so napadle sovražnikovo skupino na območju Črna-Mežica-Košutnik, ki je skušala zbežati proti Pliberku. Zajeli so okoli 30.000 ustašev in četnikov. Med ustaši je bilo 12 generalov, med četniki pa črnogorsko četniško vodstvo. S prenehanjem teh bojev se je v Evropi končala druga svetovna vojna.

15. – 16. julij

V Ljubljani je bil I. kongres OF Slovenije. O zgodovinski vlogi in nalogah OF je govoril Edvard Kardelj in poudaril tri glavne naloge:

– obdržati in braniti OF,

– OF naj bo kot legitimni predstavnik ljudstva obenem tudi organ kontrole nad ljudsko oblastjo in

– iznad vsega je treba čuvati svojo, v težkih bojih pridobljeno ljudsko oblast.

Za predsednika IO OF so izvolili Josipa Vidmarja, za podpredsednika Edvarda Kardelja, Josipa Rusa in Edvarda Kocbeka, za sekretarja pa Borisa Kidriča.

25. – 27. september

V Ljubljani je bil I. kongres ESZDNJ za Slovenijo. Na njem so podali poročilo o stanju in delu strokovnih organizacij in obravnavali tekoče probleme. Na kongresu so bila sprejeta tudi pravila organizacije in delovanje ESZDNJ za Slovenijo.

1955

28. januar

Ljudska skupščina LRS je sprejela družbeni plan in proračun LR Slovenije za leto 1955, ki je predvideval 9 milijard 470 milijonov izdatkov in prav toliko dohodkov. Od tega je bilo največ namenjeno negospodarskim dejavnostim (za kulturo in prosveto, zdravstvo, socialno skrbstvo) ter izgradnji cest.

15. marec

Na avstrijskem Koroškem je bila ustanovljena Zveza slovenskih organizacij, naslednica Osvobodilne fronte.

17. marec

V Ljubljani se je sestal 2. plenum CK ZKS, ki je obravnaval vprašanja idejnopolitičnega izobraževanja in idejne enotnosti članstva pri razvijanju popolnejših oblik družbenega upravljanja, zlasti v zvezi s tekočo gospodarsko problematiko, sprejemom družbenega plana Jugoslavije, uvajanjem komun in novega sistema nagrajevanja.

3. april

V Ljubljani je bila 1. republiška konferenca Zveze sindikatov Slovenije. Na konferenci so izvolili delegate za 3. kongres ZSJ. Delo sindikatov je v izčrpnem poročilu prikazal tajnik Mavricij Borc, o gospodarskih vprašanjih in novem sistemu nagrajevanja pa je govoril Miha Marinko.

15. maj

Podpisana je bila podoba o »obnovi demokratične in neodvisne Avstrije« (avstrijska državna pogodba). Pogodba, h kateri je med prvimi pristopila tudi Jugoslavija, vsebuje tudi vrsto zaščitnih določil za Slovence in Hrvate (zlasti 7. člen pogodbe).

16. junij

Ljudska skupščina FLRJ je sprejela splošni zakon o ureditvi občin in okrajev, s katerimi je bil uveden komunalni sistem in je občina postala temeljna teritorialno-politična enota in družbenoekonomska celica, okraj pa skupnost občin. Obrazložitev zakona je podal Edvard Kardelj.

11. oktober

Zveza slovenskih organizacij na Koroškem ter Narodni svet koroških Slovencev sta avstrijski vladi izročila prvo od več deset spomenic o odprtih vprašanjih manjšinskega varstva ter 7. člena avstrijske državne pogodbe.

22. oktober

Na Jesenicah je bil izredni kongres »Zveze Svobod« in ostalih kulturno-prosvetnih društev Slovenije.

16. december

V Ljubljani je bila seja glavnega odbora SZDL Slovenije o družbenem upravljanju. Referat, na osnovi katerega se je razvila široka diskusija, je podal Miha Marinko.

1965

9. februar

Plenum republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije je obravnaval vprašanja, kako zagotoviti racionalnejše gospodarjenje, povečati produktivnost in boljše izkoriščenost zmogljivosti ter doseči rentabilnejše investiranje in višje realne dohodke.

17. – 20. marec

V Ljubljani je bil 5. kongres Zveze komunistov Slovenije. Poleg 707 delegatov in 120 članov CK ZK Slovenije ter revizijske komisije so se kongresa udeležile številne delegacije iz drugih republik, slovenskih organizacij iz zamejstva in naprednih delavskih strank iz sosednjih avstrijskih in italijanskih pokrajin. Kongres je začel sekretar CK ZKS Miha Marinko. V političnem poročilu je kongres ugotavljal razdobje po 4. kongresu ZK Slovenije in živahen razvoj v materialni bazi ter v družbenih odnosih in družbeni zavesti.

24. in 25. junij

Skupščina SFRJ in izvršni svet sta sprejela okoli 30 zakonskih predpisov s področja gospodarskega in monetarnega sistema, s katerimi se je začelo praktično uresničevanje gospodarske reforme. Reforma ni zajela vseh sektorjev, ponekod pa je šla le do pol poti. Tako so bila v sistemu razširjene reprodukcije sredstva prepuščena bankam in ne proizvajalcem. Ni se spremenil devizni in zunanjetrgovinski režim. Stabilizacija, ki je sledila, je izhajala predvsem iz restrikcij in ne iz večje produktivnosti. Obseg proizvodnje (zlasti kmetijske) je močno upadel. Sledile so gospodarske in politične motnje. Kazali pa sta se dve osnovni smeri: ena je terjala ukrepe državno-centralistične narave, druga pa več samoupravnih in demokratičnih ukrepov.

Gospodarska reforma je po svoji vsebini in zlasti spriču spremljajočih pojavov oz. posledic prerasla v široko družbeno reformo, ki se je

odrazila v gospodarskem življenju, odnosih v federaciji in v celotnem družbenopolitičnem sistemu.

28. september

V okviru prizadevanj za povečanje produktivnosti in zmanjšanje stroškov je Skupnost železniških podjetij Ljubljana ukinila več potniških vlakov in nekaterih železniških prog v Sloveniji. Ta ukrep je imel daljnosežne in večletne posledice v strukturi in razvoju slovenskega prometa.

1975

28. februar

Na seji republiške konference SZDL so sprejeli statut. Z njim je želela Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije svoje delo bolj odpreti v širino in množičnost.

26. marec

Delegati vseh zborov republiške skupščine so izvolili 62 članski svet republike. Razpravljali so tudi o našem znanstvenem in gospodarskem sodelovanju z državami v razvoju in o tem sprejeli posebno resolucijo. Glede zaposlovanja so opozorili, da načrtov ne uresničujemo, namesto produktivnega se nadaljuje ekstenzivno zaposlovanje.

24. julij

Delegati vseh treh zborov republiške skupščine so obravnavali uresničevanje razvojne resolucije in žgoča gospodarska gibanja v Sloveniji. Podprli so predloge slovenskega izvršnega sveta glede racionalizacije investicij in porabe. Predvsem je šlo za poskuse »pritiska na cene«, to je, namesto s kvalitativnimi ekonomskimi ukrepi povečati akumulacijo, s poviševanjem cen storitev in izdelkov. Njegove vzroke je treba iskati v še vedno velikih slabostih planiranja družbenega, zlasti še gospodarskega razvoja.

18. september

V Mariboru so slovesno razglasili drugo slovensko univerzo. V slavnostnem govoru ob tej priložnosti je predsednik slovenske vlade Andrej Marinc opozoril na dolgoročne tendence pretirane vpisovanja na družboslovne smeri študija.

21. november

V Kumrovcu je bila slovesna otvoritev Politične šole ZKJ »Josip Broz – Tito«. Ob tej priliki je Edvard Kardelj govoril o vlogi marksizma v revolucionarni praksi.

4. december

Na seji republiške konference SZDL, so izvolili tudi novo vodstvo, vnovič z Mitjo Ribičičem na čelu.

23. – 24. december

Zvezna konferenca Zveze socialistične mladine Jugoslavije je na svoji seji sprejela program dela, katerega težišče je bilo na idejnopoličnem usposabljanju in delovanju na vasi. Obravnavali so problem vzgoje in izobraževanja.

Sodni proces proti »Gerlu in tovari- šem«

Občinski sindikalni svet je pred nekaj več kot letom imenoval komisijo za ohranjanje tradicije delavskega gibanja.

V kratkem času je komisija uspela zbrati precej zanimivih pričevanj o dogodkih v Logatcu in okolici, predvsem med drugo svetovno vojno in pred njo. Iz zbranih pričevanj tov. Franca STRLETA-Nina, Andreja BENČIČA, Jožeta ŽUPANČIČA in Janeza GORJANCA povzemamo za tedanje čase na Notranjskem zelo odmeven dogodek.

Po spominih pričujočih se je organizirano delavsko gibanje v Logatcu pričelo leta 1930 s prihodom Andreja BENČIČA, političnega izgnanca s Primorske, ki jo je zasedla fašistična Italija. Tov. Andrej BENČIČ, sedaj kot upokojenec živi v Robigu v Italiji. Tu je bil zaposlen na žaglovni podružnici veletrgovca Kunstlja – tik ob železniški postaji. Kmalu se je seznanil s tov. Francem JERINO, kretničarjem, ki ga je navdušil z napredne delavske ideje in seznanil z marksizmom in komunizmom.

Postal je eden najvplivnejših idejnih vodij naprednih delavcev na žagi, v Logatcu in širši okolici do Vrhnike, Borovnice in Cerknice. V tistih časih je bilo napredno delavstvo notranjskega območja solidno organizirano in v rednih stikih z vodstvom KPJ v Ljubljani. (KPŠ še ni bila ustanovljena.)

Rezultat tega je bil ustanovni sestanek osrednje partijske celice v Logatcu, konec marca 1932 v leseni baraki pri železniški postaji. Na sestanku je bilo dogovorjeno, da formirajo v Logatcu in okolici čim več partijskih celic. Iz najzanesljivejših članov KP, ki so imeli orožje, pa so sklenili formirati obrambne oz. udarne oddelke, predvsem kot protiutež ORJUNI, ki je nastopila izrazito protidelavsko. Drugi razlog za ustanovitev udarnih oddelkov je bilo namerno rušenje kraljevsko-buržoaznega režima.

Med oboroženimi člani KPJ je bil tudi Andrej Benčič. Revolver mu je poklonil izdajalec, ki je bil »zaslužen« za sodni proces.

V nedeljo, 11. junija 1933, je bilo vse dogovorjeno za sestanek najaktivnejših komunistov na Brusovi gmajni nad logaško železniško postajo.

Izdajalec je skupaj z žandarji napravil načrt aretacije prisotnih na sestanku.

Žandarji so prisotne aretirali in jih prisilili, da se sezujejo. Nato so jih topli po golih podplatih in mučili. Aretirance so odpeljali v Ljubljano in jih izročili policiji.

Izdajalec je nato kot dobro poučen član partijske celice izročil seznam komunistov, na osnovi katerega je bilo aretiranih 32 ljudi. Devet oseb je bilo med preiskavo izpuščenih. Štirje so bili obsojeni pred okrožnim sodiščem v Ljubljani na 10 mesecev strogega zapore in izgubo častnih državljanskih pravic za dobo 3 let, med njimi tudi Franc STRLE.

Ostale (9) so odpeljali v zapore Ade Ciganlije v Beogradu, kjer so jim sodili pred »Vrhovnim sodiščem za zaščito države«. Obsojeni so bili na različne zaporne kazni (od 1 do 6 let težke ječe).

Poleg ing. Gerla, po katerem je proces dobil ime, in komunistov iz drugih krajev, so bili obsojeni številni Logačani (Roman POTOČNIK, Matko PEČENIK, Kristjan POLJANŠEK). Josip ŽUPANČIČ in Anton POŽENEL sta bila na procesu izpuščena.

Andrej BENČIČ je bil zaradi posedovanja orožja in ker je rekel sodnikom, da bodo komunisti nekoč sodili njim, obsojen na 6 let težke ječe in na izgnanstvo po prestani kazni. Sodni proces

»GERL IN TOVARIŠI« je na Notranjskem močno odjeknil in komunistom in delavskemu gibanju zadal hud udarec, vendar gibanje ni zamrlo. Za delo so poprijeli mlajši – Edo VIDMAR, Jože Vidmar in drugi.

Na osnovi pričevanj uredil: Jože PERKO

Kako so nekoč praznovali 1. maj

Pri sosedu Zoranu Mraku sem se pozanimal, kako so nekoč praznovali prvi maj. Takole mi je pripovedoval:

Bilo je leto 1943. Italijani so okupirali Logatec. Tedaj sem bil predsednik PO za logaški okoliš, moja sestra Olga pa sekretar SKOJ-ja. Za 1. maj mi je naročila, naj pionirji napravimo letake, ja pa bodo to akcijo še osmehili. Za to akcijo smo uporabili ročno tiskarno. Natiskali smo na stotine letakov z vsebino: ŽIVEL 1. MAJ! ŽIVEL TITO! DOL S FAŠIZMOM! Pred 1. majem smo tik pred policijsko uro natrosili letake po celem Logatcu. Na smreke, ki so rasle pred kasarno smo razobesili jugoslovanske ter slovenske zastave. Spominjam pa se tudi dogodka istega dne. S sestro sva se peljala do železnice.

Ravno ko sem dvignil roko, da bi raztresel letake, se prikaže italijanski vojak, ki nama strogo zakliče: »ALT, FERMO!« (Stojta, mirujta!) Ker mi je bilo prepovedano streljati, je moral teči za nama. S sestro sva mu ušla. Verjetno ni opazil, kaj sva nameravala, dokler ni prišel na področje, kjer so že bili raztreseni letaki. SKOJ je že opravičilo svojo nalogo. Ko so se italijanski oficirji šli zabavati, so letake raztresli tudi pred njihovimi hišami. Pred vsako hišo so razobesili tudi zastave.

Tisto noč smo nemirno prespali. Zjutraj sem se odpravil po vasi. Videl sem italijanske vojake, ki so oboroženi in zbegani tekali po vasi. Besni oficirji pa so najeli vaščane, da so jim počistili stanovanja. Vse naokoli se je šušljalo: »Nocoj so bili tu partizani!«

Bil sem zelo ponosen, saj sem tudi jaz prispeval k tej manifestaciji,« je zaključil tovariš Zoran. Darko Slabe, 6. b OŠ Edvarda Kardelja

Naše delo je učenje

Na koncu ure SD se tovarišica spomni: »Aha! Še to!« Obrne se proti razredu in nadaljuje: »Jutri bomo pri SN delali poskuse.« Naroči nam, katere stvari moramo pripraviti.

Naslednji dan vsi nestrpno pričakujemo uro narave. Po glavi se nam podijo misli: »Kaj bomo delali? Zakaj? Kako?« Odgovore na vprašanja smo dobili, ko je v razred stopila tovarišica. S pogledom je preletela klopi in vprašala: »Imate vse pripravljeno?« »Ja!« se zasliši iz trindvajsetih grl. »Dobro! Potem lahko začnemo!« Vsi napeto zremo v tovarišico in pričakujemo ukazov. »Razdelite se po tri!« začne tovarišica. Po razredu zaropota in že sedimo po trije skupaj. Zraven mene sta bili v skupini še Magda in Nataša. »Reditelj, razdeli liste!« nadaljuje tovarišica. Vsak učenec dobi list z vprašanji. »Lahko začnete!« konča tovarišica. V razredu nekaj minut vlada tišina. Naenkrat zaškrpajo stoli. Vsi hitimo po vodo. Nato zopet zaškrpajo stoli. Delamo drugo vajo. Pri tej rabimo lonček mivke, lonček peska in vodo. To vlijemo v lončke. Napeto opazujemo, kaj se dogaja. V lončku s peskom voda v notranjost pronica počasi, v lončku z mivko pa voda hitro izgine. To ugotovitev napišemo na list.

Tako je ura hitro minila. Tišina pretrga šolski zvonec s svojim cin, cin. Odhitimo ven in se pogovarjamo o tej uri. Vsi menimo: »Bilo je zelo lepo.«

Katarina Sajovec, 4. razred
OŠ Edvarda Kardelja

Prvomajsko praznovanje

Prvi maj je praznik vseh delovnih ljudi. Spominjam se, ko smo predlanskim kurili kres. S starši sem šla na sprehod. Šli smo po tisti poti, kjer so otroci delali kres. Tam je bila tudi sošolka Urška. Ker sem bila sramežljiva, nisem hotela pomagati. A mami me je komaj prepričala. Pomagala sem toliko časa, dokler ni bil kres narejen.

Naslednji dan sem lahko šla tudi jaz na kres. Otroci smo se igrali, starši pa so se pogovarjali. Ko smo prižgali kres, so se plameni visoko dvigali v nebo. Zapeli smo tudi nekaj pesmi. Čas je hitro minil in morali smo domov. Spotoma je oči vrgel petardo. Ko smo prišli domov, sem šla takoj spat, saj sem bila že zelo utrujena od vesellega rajanja.

Maruša Klopčič, 3. b
OŠ »8 talcev« Logatec

Brez dela ni jela

Bliža se 1. maj – praznik dela.

Ta dan je le simbol vseh delovnih ljudi. Marsikateri delavec tega dneva ne more praznovati. To so na primer medicinci, prometni, turistični delavci in še bi lahko naštevala. Vendar vsak dan, pa če je še tako naporen, lahko nosi ime praznik, če ga je človek napolnil z delom in uspehom. Zvečer, ko z mislimi preletimo dan, smo srečni, če smo naredili kaj koristnega, včasih pa nas nekaj opomni.

In kaj je to? To je opomin na nedelavnost in občutek, da goljufamo sami sebe. V takih trenutkih se počutim nesrečno. Le delo je tisto, ki človeka osreči in ob katerem lahko pozabi na skrbi.

Tudi letos bomo praznovali praznik dela in to je čas, ko naj bi se vsak izmed nas zamislil nad vlogo, ki jo igra v družbi. Naše delo naj bi postalo resno in pred očmi bi morali imeti vedno pregovor, da brez dela ni jela.

Simona Kermavnar, 5. b
OŠ Edvarda Kardelja

VESELO ZA 1. MAJ

Prvi maj je praznik dela.
Tega dne je vsak vesel.

Va vseh gričih se svetlika
roč, žareči kres.

si, odrasli in najmlajši,
jo veseli, kot bi šlo za ples.

Dolgo v noč ob kresu so,
es čas budni pri plamenu.

Ko pa kres jim dogori,
Učav naj se že dan budi.

Jani KOS,
Dopisniški krožek
OŠ »8 talcev« Logatec

Predlog

Program dela občinske skupščine in njenih zborov v letu 1985

Predlog programa dela občinske skupščine in njenih zborov v letu 1985 zajema tri področja, in sicer:

A. TEME VSEBINSKEGA ZNAČAJA

I. trimesečje

1. Osnutek in predlog programa občinske skupščine in njenih zborov.

Gradivo pripravijo sekretariat SO, predsedstvo SO in IS SO.

Predlog bo objavljen v prilogi Logaških novic.

Osnutek in predlog obravnavajo in sprejmejo vsi trije zbori.

2. Predlog resolucije o politiki družbenega in gospodarskega razvoja občine Logatec v letu 1985

Gradivo pripravita IS SO in komite za DER in DP, obravnavajo in sprejmejo ga vsi trije zbori.

3. Operativni program izvajanja resolucije o politiki družbenega in gospodarskega razvoja občine Logatec v letu 1985

Gradivo pripravita IS SO in komite za DER in DP, obravnavajo in sprejmejo ga vsi trije zbori.

4. Informacija o vsebini družbenega dogovora o razporejanju dohodka v letu 1985

Gradivo pripravi IS SO.

Informacijo obravnavajo in se o njej opredelijo vsi trije zbori.

5. Rezultati poslovanja OZD s področja gospodarstva in negospodarstva v letu 1984

Gradivo pripravi komite za DER in DP.

V predhodni obravnavi gradiva sodelujejo predsedstvo SO, IS SO, občinska vodstva DPO in OO MGZ (Analiza SDK bo obravnavana kasneje).

Gradivo obravnavajo vsi trije zbori.

6. Dogovor o usklajevanju davčne politike v letu 1985

Gradivo pripravi uprava za družbene prihodke.

Predlog dogovora obravnavajo vsi trije zbori.

II. TRIMESEČJE

1. Nadaljnje usmeritve mladinskega prostovoljnega dela v občini

Gradivo pripravi OK ZSMS, obravnavajo ga vsi zbori.

2. Družbeni dogovor o varstvu, vzdrževanju in postavljanju spomenikov, spominskih plošč in drugih obeležij obdobja socialistične revolucije, urejanju in vzdrževanju grobišč in grobov borcev ter o poimenovanju na območju občine Logatec.

Gradivo pripravita odd. za obč. upravo in družbene službe in komisija za borbe in vojaške invalide.

Družbeni dogovor obravnavajo vsi trije zbori.

3. Analiza štipendiranja, zaposlovanja, zaposlovanja invalidov in poklicnega usposabljanja.

Gradivo pripravi komisija, ki jo imenuje IS SO.

Predhodno obravnavajo gradivo vse OZD, KS, SIS za izobraževanje in zaposlovanje, IS SO, DPO in predsedstvo SO.

Gradivo obravnavajo vsi trije zbori.

4. Ocena stanja gostinstva in turistične dejavnosti v občini Logatec ter nadaljnje razvojne možnosti in usmeritve.

Gradivo pripravi komite za DER in DP.

V predhodni obravnavi gradiva sodelujejo IS SO, TOZD s področja gostinstva, turistično društvo, Obrtno združenje Logatec – sekcija za gostinstvo, KO za društva pri OK SZDL. Obravnavajo in sprejmejo vsi trije zbori.

5. Racionalna izbira lesne surovine in nadaljnja perspektiva žagarstva v občini. Gradivo pripravi posebna delovna skupina, ki jo imenuje IS SO, obravnavajo ga vsi trije zbori.

6. Osnutek prostorskega dela družbenega plana občine Logatec.

Gradivo pripravi Razvojno projektivni atelje Idrija.

Gradivo predhodno obravnavajo komite za DER in DP, predsedstvo SO, IS SO, OO MGZ, KS in OZD.

Gradivo bo javno razgrnjeno, obravnavajo ga vsi trije zbori.

7. Združitev strokovnih služb SIS.

Gradivo pripravi posebna komisija, ki jo imenuje IS SO.

Predhodno obravnavajo gradivo DPO, predsedstvo SO, skupščine SIS. Gradivo obravnavajo vsi trije zbori.

8. Osnutek smernic dolgoročnega plana občine Logatec za obdobje 1986–2000.

Osnutek smernic srednjeročnega plana občine Logatec za obdobje 1986–1990.

Gradivo pripravi komite za DER in DP.

Predhodno obravnavajo gradivo OO MGZ, IS SO, predsedstvo SO, KS in OZD. Gradivo obravnavajo vsi trije zbori.

Ocena izvajanja dolgoročnega programa stabilizacije v občini Logatec.

Gradivo pripravi komite za DER in DP, obravnavajo ga vsi trije zbori.

9. Združevanje kvalitetnih sredstev za prestrukturiranje gospodarstva in hitrejši razvoj gospodarskih objektov ter negospodarskih dejavnosti. Gradivo pripravi komite za DER in DP, obravnavajo ga vsi trije zbori.

III. TRIMESEČJE

1. Predlog smernic dolgoročnega plana občine Logatec za obdobje 1986–2000.

Predlog smernic srednjeročnega plana občine Logatec za obdobje 1986–1990.

Gradivo pripravi komite za DER in DP, obravnavajo in sprejmejo ga vsi trije zbori.

2. Zazidalni načrt za območje Grampovčnika, Blekove vasi in Grintovca.

Gradivo pripravi komite za DER in DP.

Gradivo bo javno razgrnjeno, obravnavajo ga vsi trije zbori.

3. Polletni rezultati gospodarjenja v gospodarstvu in negospodarstvu. Gradivo pripravi komite za DER in DP, obravnavajo ga vsi trije zbori.

4. Problematika krajevnih skupnosti

Gradivo pripravi komite za DER in DP, obravnavajo ga vsi trije zbori.

5. Delovanje delegatskega sistema

Gradivo pripravi posebna komisija, ki jo imenuje predsedstvo SO Logatec. Predhodno obravnavajo KS, DPO, OZD in SIS družbenih materialnih dejavnosti. Gradivo obravnavajo vsi trije zbori.

IV. TRIMESEČJE

1. Osnutek dolgoročnega družbenega plana občine Logatec za obdobje 1986–2000

Osnutek srednjeročnega družbenega plana občine Logatec za obdobje 1986–1990

Gradivo pripravi komite za DER in DP.

V predhodni razpravi gradivo obravnavajo SO, KS, OZD, OO MGZ, DPO in predsedstvo SO.

(Osnutek obravnavajo in posredujejo v razpravo vsi trije zbori.)

2. Analiza stanja na področju stanovanjskega gospodarstva, ocena o uveljavljanju stanovanjske politike ter dolgoročna izhodišča za ogrevanje sosesk in družbenih objektov z ostanki lesne surovine in lubja.

Gradivo pripravi Samoupravna stanovanjska skupnost Logatec.

V predhodni obravnavi gradiva sodelujejo predsedstvo SO, IS SO, občinska vodstva DPO, KS, OZD, OO MGZ, DPO in predsedstvo SO.

Gradivo obravnavajo in sprejmejo vsi trije zbori.

3. Resolucija o uresničevanju družbenega plana občine Logatec za obdobje 1986–1990 v letu 1986

Gradivo pripravi komite za DER in DP.

Predhodno obravnavajo gradivo predsedstvo SO, OO MGZ, IS SC, KS, OZD in občinska vodstva DPO.

Gradivo obravnavajo in sprejmejo vsi trije zbori.

4. Problematika s področja kulturne in telesne dejavnosti in materialno stanje objektov s področja teh dveh dejavnosti v občini Logatec. Gradivo pripravi posebna komisija, postavljena iz OKS, OZTK in SSS–SIS. V predhodni obravnavi gradiva sodelujejo organizacije s področja kulture in telesne kulture v občini Logatec.

Gradivo obravnavajo vsi trije zbori.

5. Ocena – rezultati uvedbe enotne in skupne evidence prejemnikov socialno-varstvenih pomoči z oceno varnosti delavcev in njihovih družin.

Gradivo pripravi SSS–SIS ob pomoči organizacij skupnosti za socialno skrbstvo, SOV, skupnosti za zaposlovanje, stanovanjske skupnosti in določenih služb v OZD.

Gradivo obravnavajo vsi trije zbori skupne občinske skupščine SOV.

Poleg navedenih vsebinskih točk bo skupščina obravnavala tudi odloke, ki bodo odvisni od sprejema republiških zakonov, in poročila državnih in upravnih organov.

Sekretariat

Logatec, 22. 2. 1985